

Bilişim Türkiyesinde gençlerimiz hedefsiz mi?

Dr. Serdar Biroğul
sbirogul@yahoo.com

Gelişen bilişim teknolojilerine adapte olmaya çalışırken gençlerimizin önemli sorunlarından birisi de "hedefsizlik. Bu problem pek çok araştırma, tez çalışmaları ve yayınlanan raporlarla ortaya konulmuştur. Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'nun belirttiği gibi Türkiye'nin ülke olarak koymuş olduğu net hedeflerinin peşinden gidilemiyor olmasının bir nedenin yetişen gençlerin hedeflerden uzak bir yaşam tarzını benimsiyor olmasıdır. Psikolog Mehtap Güneş, hedefi olmayan gençlerin olayları önemsemediği ve bunun sonucunda da unutkanlığın daha da sık hale geldiğini belirtmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalar sonucunda uzmanlar; yarının ne olacağını ve kendisini yarının dünyasında nerde olması gerektiğine karar vermemiş gençlerin kendilerine bir hedef belirlemedikleri için hayata dair herhangi bir sorumlulukta almak istemediklerini söylemektedir. 2008 yılında yapılan bir araştırmaya göre de 16-20 yaş aralığındaki gençlerin yaklaşık olarak yüzde 75'nin hayattan ne istediğini ve kendisini gelecekte nerede görmek istediğine dair planlarının olmadığı belirtilmiştir. Böyle bir duruma düşen gençler ise anti-sosyal olmakta ya da bilişim dünyasının eğlenceli tarafına kendilerini kaptırdığı görülmektedir. Sanal ortamdaki ufak

bir sanal heyecan ve başarı kişiyi o dünyanın içine çekmekte ve bireyi sanal gerçeklik içinde gerçek dünya hedef, ideal ve sorumluluklarından bir anda alıp götürmektedir. Lise çağındaki gençler için hedef elbette ki üniversiteyi kazanmak (eğitim sisteminde üniversiteyi kazanmak tek ve mutlak bir amaç olmamalı), üniversitedeki öğrenci için ise hedef üniversiteyi bitirerek iş hayatına kendilerini hazırlamak. Eğer bir insanın hedefi varsa onun için sürekli çalışır, başarıya giden yolları bulmak için uğraşır. Bunun neticesinde motivasyonu yüksek bir birey olarak yaşamda mücadele eden bir insan yapısı ortaya çıkar. Hedefsizlik ise bu durumun tam tersi yönde etkisini gösterir. Hedefi olmayan insan bakıp da görmeyen, neye-nasıl bakmasını bilmeyen bir bireye dönüşür. Neye baktığını bilmeyen insandan ise sonuç beklemek doğru olmayacaktır.

Sosyal öğrenme ve hedeflenmiş başarıya ulaşmada asıl olan bireyin başkalarını gözlemleyerek öğrenmesidir. Rol-model'de birey gözlediği kişinin başarıya ulaştığı ve hoşça giden sonuca ulaşılan davranışlarını almaktadır. Albert Bandura'ya göre öz-yeterlik kuramında yer alan kariyer, ilgi ve seçim süreciyle ilişkilidir ve akademik gelişimin sonucudur. Sonuç beklentisi ise belirli bir

şeyi yapmanın sonucunu hayal etmektir (hedef belirlemektir). Bireyler öncelikle bir şeyi yapabileceklerine inançları olup olmadığını gözden geçirir, sonra da düşündüklerini yapmasının kendisine ne kazandırıp kazandırmayacağını değerlendirir. Öz-yeterlik inancının kaynaklarından bir tanesi başarılı yaşamıştır. Elde edilen başarılar öz-yeterlik algısını artırırken, başarısızlıklar ise azaltmaktadır. Albert Bandura'ya göre tekrar eden başarılar sonucu kazanılan güçlü bir öz-yeterlik algısı, daha sonraki herhangi bir başarısızlık durumu ile

karşılaştığında kişinin olaylara daha olumlu ve akılcı bakmasını sağlamaktadır. Öz-yeterlik inancının kaynaklarından ikincisi de başkalarının deneyimlerinden yola çıkılarak oluşturulan dolaylı yaşantıdır. Bu olguda kişi kendi durumu ile karşı tarafın durumunun ne kadar benzeştiğinin önemine bakmaktadır. Yani kişinin kendisine aldığı örnek (rol-model) modelin kişiye kazandıracığı algılanan öz-yeterlik inancı, onu ne kadar benimsediği ile ilgilidir. Öz-yeterlik algısının, dolaylı yaşantılardan özellikle etkilendiği durumlar şunlardır; biricisinde

kişinin herhangi bir olay karşısında kendi öz-yeterlik algısının yeterince gelişmediği ya da henüz yeteneği varsa da bunun farkında olmadığı için, bu kişi doğrudan karşı tarafı kendine model alabilmektedir. İkincisi ise, bazı durumlarda kişilerin kendi performanslarını değerlendirebilecekleri bir kıstas olmadığı zaman, kendi performanslarını başkalarının o konudaki performansına göre değerlendirmektedir. Düşük bir öz-yeterlik inancına sahip olan kişi olayları hep olumsuz tarafından görürken bunun tam tersi yüksek bir öz-yeterlik inancına sahip olan kişi olayları

daha olumlu yönden görmekte ve oranda motivasyonunu yüksek tutmaktadır. Düşük öz-yeterlik inancına sahip insanlar karşılaşılan zor durumlarla mücadele etmede daha çok zorlanmakta ve tutarsız bir analitik düşünme yetisiyle hareket ettikleri için kendilerine daha küçük hedefler belirlemekte hatta hedefsizliğe düşmektedirler. Öz-yeterlik inancının kaynaklarından üçüncüsü toplumun birey üzerindeki başarılı olma veya başarısız olma beklentisi ve dördüncüsü de görevi başarma başarısız olma durumuna ilişkin beklentidir [1-3].

İşte bu noktada gençlerin kendi içlerindeki mutlak gücün farkında olmadıkları görülmektedir. Çünkü bu gençlere hayatta

nelerin başarılabilirliği düşüncesi biz büyükler tarafından verilmemektedir. Gençlerden hayata dair hedeflerini en küçük tutan hatta hedef dahi belirlememiş olanlar meslek liselerinde okuyan öğrencilerdir. Tüm dünyada meslek liseleri ve yetişecek olan gençlere büyük önem verilmesine rağmen ne yazık ki Türkiye'de bu önem hak ettiği gibi değildir. Avrupa Birliği ülkelerinde meslek yüksek okullarını bitirme oranı yüzde 52 iken Türkiye'de bu oran sadece yüzde 17'dir. Meslek lisesi mezunlarının 4 yıllık lisans programlarını kazanma oranları ise çok düşüktür. Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yüzde 65'lik mesleki eğitim

hedef öngörülmesine karşın bugün bu oran sadece yüzde 23 düzeyindedir. Yine DPT'nin 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda mesleki eğitime yeterli kaynak aktarımının sağlanmadığı belirtilmiştir.

Meslek liselerine üniversite sınavında uygulanan katsayı uygulaması da (artık bu katsayı uygulaması kaldırılmıştır. Bu durumun etkileri önümüzdeki 5 yıl içinde belli olmaya başlayacaktır) bu gençlerin hedeflerini sektöre uğratmakta ve diğer liselerde okuyan öğrencilerden daha düşük seviyede, daha değersiz oldukları düşüncelerine sahip olmasına neden olmaktadır. Meslek liselerindeki öğrencilerde ulaşmak istedikleri bir hayalleri olmamakta bunun neticesinde çalışmaktan zevk almamaktadırlar. Hedefleri olmadığı içinde kendi hayatlarına yön verememekte ve başka insanlarında yardımcı olmalarını engellemekte, kendilerine olan güvenlerini ve saygılarını yitirmektedirler. Bu aşamadan sonra ise suçu başkalarında aramaya başlamaktadırlar; kimi zaman öğretmen, kimi zaman anne-baba, kimi zaman eğitim sistemi, kimi zamanda kendisinden başka tüm insanları suçlamaktadır. Kendilerine olan inancını ve hedefini yitirmiş olan gençler bu eksikliklerini cep telefonu ve sanal dünyada daha fazla vakit geçirerek gidermektedir. Bu durum tabii ki de ülkemizdeki tüm gençleri kapsamaktadır. Gençlerin çoğunda hızla artan oranda hedef ve motivasyon eksikliği bulunmaktadır. Çünkü her ne kadar öğrenciler için çeşitli üniversitelere geziler düzenlense, seçilmiş olan bazı öğrencilerin yurt dışına örnek okullara gönderilmeleri sağlansa da eğitim psikolojisinde de yer alan rol-model örneğinin yeterli ölçüde

uygulanamıyor olması diğer yapılan aktivitelerin etkisini de azaltmaktadır. Meslek liselerinde kişisel gelişimle ilgili verdiğim seminerlerde özellikle meslek liselerindeki öğrencilerin gelişen ve ilerleyen bilişim Türkiye'sinde gerek teknolojinin o eğlenceli ortamına kendilerini daha çabuk kattıklarını ve diğer farklı çeşitteki liselerdeki öğrencilerle kendilerini kıyaslayarak negatif sonuçlara düştüklerini gördüm.

Bu öğrencilerin hayata dair hedef koymalarındaki güdüleyici olacak noktalardan birisi de karşılarında rol-model olabilecek kişileri (buradaki kasıt karşılarında bir rehber öğretmen veya eğitmenen başka kişilerin olmasıdır...) tanımak ve onları görmeleridir. Rol-model olacak kişilerin hayat tecrübeleri bu gençler ile olan iletişimleri gençlerin motivasyonlarını arttırmaktadır. Kendilerine olan inançları güçlenmekte, hedefsizlik noktasından ayrılarak kendilerine yeni ve daha yüksek hedefler koymaktadırlar. Hedefleri için çalışmaya başlayan öğrencinin kendisine olan inancı geri gelmekte, ona verilenlerle yetinmeyip kendini geliştirmek için daha fazla yol almaya çalışmaktadır. Motivasyonun süreli olarak sağlanması ile birlikte öğrenci kalitesi artmakta, artan kalite karşısında

eğitimci kendini geliştirmeye başlamakta ve eğitimde kalitenin artmasında bir adım yol kat edilmiş olunmaktadır. Bu noktada, eğitim psikolojisinde de yer alan öz-yeterlik kuramının rol-model olgusu ile pekiştirilmesi için akademik veya iş hayatında başarılı olmuş kişilerin öğrencilerle sık sık bir araya gelmeleri sağlanmalıdır.

Gençlerimize doğru hayalleri yaratmalarına yardımcı olmak, hayallerini gerçekleştirecek hedef bütünlüğünü sağlayarak hedefsizlikten uzak geleceklerini yaratmalarında yardımcı olabilmemiz dileğiyle...

- [1] Bandura, A. (1982). Self-efficacy Mechanism in Human Agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147
- [2] Bandura, A. (1995). Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing societies. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in changing societies*. (pp. 1-45). New York: Cambridge University Press.
- [3] Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 82-91.